Universal Declaration of Human Rights - Nzema

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR* in *Unicode* project, http://www.unicode.org/udhr.

EWIADEAMRA NOLOBOLE MOO FALE SONLA NWO ADENLENYIANLE NE MO LA ANWO

MOLEBEBO

Wo meke ala moo Maanle Maanle moo wo Eku ye anu la gyinlabele nee pepezele nee anwoadenlenyianle a fa atianwolile, pepelile nee anzondwole ba ewiade anu la,

Wo meke ala moo menli embu sonla nwo adenlenyianle ne mo bie amaa olua zo nyelee mgbane mgbane doonwo esisi emaa menli adwenle ezekye, nee ewiade ne moo eleba moo sonla biala banyia adenle aha edweke biala moo odaye okulo, nee diedi biala moo odaye okulo ke odie odi na onzulo la, emaa bela ye ali ke, ehye a le awienvolema anyelazo kpole kpale la,

Wo meke ala moo ohyia, saa benrehye sonla benremaa onreho onretia esisile nee atisesebeyele, ke owo ke mela bo sonla nwo adenlenvianle ne mo anwo bane la.

Waanle Maanle avinli kenyia anyuhole la,

Wo mekε ala moo Maamgbole Koyεlε ne anu amra εva bε diedi moo wo sonla nwo adenlenyianlε ne mo, ye gyinlabelε nee ye dibilε nee mrenya nee mraalε adenlenyianlε pερε ne mo anu la εwula sonla nwo adenlenyianlε nwo mela ne moo befεlε ye "Kyata" (Charter) ne anu na belie bedo nu kε beboa bεamaa menli anyia anyuholε nee tɛnlabelε kpalε wo atianwolilε bokoo nu la,

Wo meke ala moo Maanle Maanle moo wo Maamgbole Koyele Eku ne anu nee Maamgbole Koyele ne ebo ewoke ke bemaa awie biala anve azo sonla nwo adenlenvianle nee atianwolile ne mo na beali zole kpale la,

Wo mekε ala mpo adenlenyianle nee atianwolilε εhye mp anwo ndelebεbo kpalε hyia kpole kpalε maa εwokεbolε ne azolilε anzεε munlililε ne la,

Ati, Kɛkala

MAAMGBOLE KOYELE AYIA NE

ba nolo kε

Ewiadeamra Nolobole Moo Fale Sonla Nwo Adenlenvianle Nwo Ehye

le debie ko mɔɔ yelie yedo nu yemaa awie biala nee Maanle biala, amaa awie biala nee Eku biala mɔɔ dahuu kɛva. Nolobɔlɛ ɛhye kɛzie ye adwenle nu la abɔ mɔdenle alua ngilehilelɛ nee ndetelɛ zo yeamaa nidi ara adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ɛhye mɔ anwo, na eza yealua ngɔzo ndenle zo, Maanle nee Maanle Maanle zo, yeaboa yeamaa menli mɔɔ wɔ Maanle Maanle mɔɔ wɔ Eku ne anu nee Maanle Maanle mɔɔ Eku ne sie bɛ la anu amra amuala alie ado nu kpalɛ na bɛali zolɛ kpalɛ.

Edwekekpoke 1

Menli muala di be ti anwo na eza noko bese wo dibile nee adenlenyianle nu. Bele ndwenlenwo nee adwenle, yemoti owo ke bekile adiemayele bemaa be nwo ngoko.

Edwekekpoke 2

Sonla ko biala le adenle nyia adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ mɔɔ beva bewula Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔlɛ ɛhye anu la amuala bie. Ənle kɛ ngakyile anzɛɛ ngilehilenu anzɛɛ nyeyenu biala mɔɔ fale menli ekpunli, menli ngakyile, nrenya anzɛɛ raalɛ, aneɛ, Nyamenlezonlenlɛ, maanyɛlɛ anzɛɛ adwenle bie, Maanle anzɛɛ menli abohilelɛ, agyapadeɛ, awolɛ anzɛɛ gyinlabelɛ gyɛne biala anwo la bie ba.

Eza noko ɔnke kɛ bɛkile ngakyile anzɛɛ nyeyenu biala wɔ maanyɛlɛ, mɛlazolilɛ nu, anzɛɛ maanle zo gyinlabelɛ nu wɔ maanle ne anzɛɛ ɛleka mɔɔ sonla ne de la anu. Saa maanle ne di ɔ ti anwo o, saa maanle gyɛne a nea zo o, saa ɔnli ɔ ti anwo o, ɔnle kɛ ngakyile anzɛɛ ngilehilenu biala ba nu.

Edwekekpoke 3

Owo ke awie biala nyia ngoane, fanwodi nee sonla nwo banebole.

Edwekekpoke 4

Onle ke beye awie biala kanra. Owo ke betua aanrayele nee aanra edonele wo adenle biala anu.

Edwekekpoke 5

Onle ke bekile awie biala nyane anzee beye ve atisesebe, amumuye anzee begua o nyunlu aze anzee betwi o nyunlu.

Edwekekpake 6

Ke mpo mela se la, eleka biala mpo awie biala lua la pwo ke benwu ke pdaye ple sonla.

Edwekekpoke 7

Kε mɔɔ mɛla se la, menli kɔsɔɔti sɛ pɛpɛ mɔɔ ɔnle kɛ ngakyile anzɛɛ ngilehilenu biala ba mɛla ne mɔɔ bɔ bɛ nwo bane pɛpɛ la anu. Menli kɔsɔɔti lɛ adenle nyia bɛ nwo banebɔlɛ pɛpɛ mɔɔ ko tia ngilehilenu anzɛɛ nyeyenu mɔɔ tia Nolobɔlɛ ɛhye nee debie biala mɔɔ maa zɛhae nyeyenu ne adenle la.

Edwekekpoke 8

Sonla biala le adenle ke saa awie ye debie moo tia anwoadenlenyianle ne mo moo maamule nwo mela anzee mela eva emaa ye la a, owo ke kooto ne mo pepe die ye.

Edwekekpoke 9

Onle ke bekye sonla, befa sonla besie anzee beye sonla befi maanle ne anu wo meke moo otefonle mela anzee mela emmaa adenle la.

Edwekekpoke 10

Wo awie biała adenlenyiante nee ye gyima ne mo anwo adwenlevale nwo anzee saa beka ke awie biała eye etane a owo ke kooto moo di o ti anwo na onli moguazo la di ye edweke wo bagua nu.

Edwekekpoke 11

- 1. Sonla biala mɔɔ bɛkɛha kɛ yeyɛ ɛtane mɔɔ ɔdi kɛ bɛtwe ɔ nzo la lɛ adenle ka kɛ ɔnze edwɛkɛ ne anwo bie kyesɛ bɛdi ye edwɛkɛ wɔ bagua nu kɔɔto na kɔɔto ne bua ye fɔlɛ kɛ mɔɔ mɛla se la. Wɔ kɔɔto ɛkɛ ne ɔwɔ kɛ ɔnyia ninyɛne mɔɔ ɔfa ɔpepɛ ɔdie ɔ nwo la kolaa.
- 2. Onle ke bebua sonla biala fole wo nyelee etane biala moo wo meke moo oyele zohane nyelee ne la enee onle etane moo otia maanle anzee maanle maanle mela la anwo. Anzee onle ke betwe sonla ne anzo bemaa otela moo bepe bedo eke ne wo meke moo oyele etane ne la.

Edwekekpoke 12

Onle ke menli fa be nloa wulowula awie feabo, ye abusua, ye sua nu edweke nu anzee onle ke bekenga ye ahelata anzee bebo ye anyiemgba besekye ye anyunlunyia. Sonla zehae le adenle maa mela ne pepe die ye anzee bo o nwo bane wo zehae akposemadi ebela ne mo anwo.

Edwekekpoke 13

- 1. Sonla biala le adenle ofi eleka moo ode la okotenla eleka biala moo okulo la.
- 2. Sonla biala le adenle ofi maanle biala anu nee ye maanle nu oko maanle gyene nu na okola osia oba ye maanle nu.

Edwekekpake 14

- 1. Sonla biala le adenle ke saa plenwu amanee wo ye maanle nu a pkola prijandi pko maanle gyene nu pmaa bemaa ye eleka ptenla anzee bebo p nwo bane.
- 2. Saa amanee ne moo ahenle ne elenwu ye la envi anzee enlua maanyele ti anzee ye nyelee ne tia Maamgbole Koyele mela ne nee ye bodane ne mo a, yemo maanle gyene ne enle adenle ke okelie ye azie anzee okebo o nwo bane.

Edwekekpake 15

- 1. Sonla biala le adenle ke ove ekulomani.
- 2. Ənle ke bebu ekulomani biala ke əle eyevole la. Eza noko ənle ke besi awie biala məə kponde ke əkakyi ye ekulomaniyele la adenle wə meke məə mela emmaa adenle la.

Edwekekpoke 16

- 1. Mrenya nee mraalɛ mɔɔ bɛkɛdwu agyalɛhɔlɛ la, saa bɛle duzu menli o, saa bɛvi duzu maanle nu o, anzɛɛ saa bɛkɔ duzu asɔne o, bɛlɛ adenle bɛgya bɛ nwo na bɛbɔ ɛdane. Bɛ mu nwiɔ bɛlɛ adenle pɛpɛ wɔ agyalɛ nwo, wɔ bɛ agyalɛ nee bɛ ewolebɔlɛ nu.
- 2. Owo ke menli nwio ne die to nu kolaa na beagya be nwo.
- 3. Kunli nee yele nee be mra a le ekpunli mɔɔ bɔ sua ɛkyekyele bo anzeɛ ekpunli mɔɔ tɛle yɛ menli dɔɔnwo a, yemɔti ɔwɔ kɛ menli ekpunli ne nee maanle ne mɔɔ bɛwɔ nu la sinza bɛ.

Edwekekpoke 17

- 1. Sonla biala le adenle ke onyia o ti anwo agyapadee, eza noko ole adenle ke o nee awie mo bo nu nyia agyapadee.
- 2. Onle ke awie biala hwele ye agyapade
e wo meke moo mela emmaa adenle la.

Edwekekpoke 18

Sonla biala le adenle ke odwenle adwenle biala na osonle debie biala moo okulo la, eza ole adenle okakyi ye Nyamenlezonlenle ne anzee ye diedi ne nee fanwodi, yee akee noko ole o nwo adenle ke o ngome anzee o nee menli wo bagua anzee fealera nu okile ye asone anzee ye diedi ne wo ngilehilele, nyelee, ezonlenle nee boenleanle nu.

Edwekekpoke 19

Sonla biala le adenle ke odwenle na oka edweke moo okulo la; eza ole o nwo adenle ke ofa adwenle biala moo ngyegyele biala enle nwo na odua nolobole ndenle ne mo biala anu okponde, otie na oka edweke okile menli na omaa be adwenle moo ngyegyele biala enle nwo a.

Edwekekpoke 20

- 1. Sonla biala le adenle ka avia anzee eku maa anzondwole wa nu la bie.
- 2. Onle ke behve sonla bemaa oko eku nu.

Edwekekpoke 21

- 1. Sonla biala le adenle boa wo ye maanle ne ebule nu, ole adenle otu o nwo osie eke omaa betu ye oko Melalile Ayia ne bie anzee oboa omaa betu menli beko Melalile Ayia ne.
- 2. Sonla biala le adenle nyia maanle gyimayele nwo nvasoe wo ye maanle ne anu.
- 3. Ezuavole ne chuloledec ne a le Arane tumi ne a, bekile be chuloledec chye wo meke biala nee nohale emadole moo awie biala nyia adenle to ye dec wo feabo nu anzec wo ndenle biala anu moo ngyegyele biala enle nu la.

Edwekekpoke 22

Awie biała mpp wp menli ekpunli avinli la pwp ke maanle ne sinza ye eza pwp ke maanle ne dua ye mpdenlebp nee maanle maanle moale zo, nee ke maanle ko biała ye maamule, agyapadee, ezukoa, menli nee maandee gyinlabele ne si de la azo maa sonla ko biała nyia ninyene mpp hyia ye anyunlunyia nee ye boeyele nwo la.

Edwekekpoke 23

- 1. Sonla biala lε adenle yε gyima mɔɔ okulo la, Akee noko ɔlɛ adenle kε ɔnyia gyima ne anwo ahunlundwolε. Eza noko ɔwɔ kɛ maanle ne boa maa awie biala nyia gyima mɔɔ gyima ne εnvi ɔ sa a.
- 2. Sonla biala le adenle ke gyima moo okeye la onyia nwole ahatuale ke moo saa awie gyene a yele gyima zohane a anree okenvia ve la.
- 3. Sonla biala mɔɔ yɛ gyima la ɔwɔ kɛ nyia nwolɛ ahatualɛ kpalɛ mɔɔ ɔkola ɔfa ɔnea ɔ ye nee ɔ mra amaa bɛ tɛnlabelɛ nu ayɛ kpalɛ a. Eza noko ɔwɔ kɛ ɔnyia ɛzinzalɛ ne mɔɔ maanle ne fa sinza menli la bie.
- 4. Sonla biala le adenle boa gyimayele Eku nu wo ye ehulolendee ezinzale ti.

Edwekekpoke 24

Sonla biala le adenle ke odie ye enwomenle bie na odielie o nye, na onyia meke ezinra moo ofa oye gyima na eza noko onyia meke moo saa oye gyima dedee a ofa odie ye enwomenle bie na betua ye nwole kake la a.

Edwekekpoke 25

- 1. Sonla biala le adenle ke o nee o ye nee o mra nyia tenlabele kpale moo fale be ngoane, alee, edanle, dabele nee ayileyele nee ninyene moo hyia maa be la anwo. Owo ke benyia moale wo meke moo benye gyima, anwonyane kebo be, bengola gyima ye, kunli anzee yele kewu, bekeye mgbanyinli anzee olua ndenle bie azo bengola bennea be nwo la.
- 2. Owo ke mreladane nee ngakula nyia moale nee enleanle kpale. Kakula biala, saa begyale o nli anzee beangya o nli na beawo na beawo ye o, owo ke benea ye anzee besinza ye ke moo ofeta la.

Edwekekpoke 26

1. Sonla biala le adenle sukoa nwoma. Onle ke betua nwomazukoale nwo kake biala, bobo wo molebebo nwomazukoale dee ne anwo. Owo ke molebebo nwomazukoale ne ye nhye maa kakula biala. Owo ke menli nyia adenle sukoa mbulale nee milahyinli nee gyima nwo nwoma. Eza noko awie biala moo bo modenle la kola sukoa nwoma kpole.

- 2. Owo ke nwomazukoale maa awie biala tenlabele nu ye kpale na omaa sonla nwo adenlenyianle nee ye atianwolile ne mo enilile gyinla kpundii. Owo ke nwomazukoale maa ndelebebo, be kunlu elile nee agonwoleyele ba maanle maanle avinli, menli anzee asone avinli na oboa omaa Maamgbole Koyele gyima ne moo oledi moo ofale anzondwole nwo la di munli.
- 3. Awovolema le adenle ke bemaa be mra sukoa nwoma moo bekulo ke be mra ne mo sukoa la.

Edwekekpoke 27

- 1. Sonla biala le adenle ke odaye oye maandee nyelee biala moo beye wo maanle anzee sua ne azo la bie, na eza onyia ninyene edolole nee abodee nwo nrelebe nwo anyuhole nyasoe ne mo bie.
- 2. Sonla biala le adenle ke onyia debie moo okehele moo fale abodee nwo nrelebe, nwoma anzee debie moo okedolo la anwo banebole.

Edwekekpake 28

Sonla biala le adenle ke o nee menli nee maanle maanle nu amra di ngitanwo amaa yeanyia adenlenyianle nee atianwolile ne mo moo wo Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobole ehye anu la nwo nvasoe kpale.

Edwekekpake 29

- 1. Sonla biala lε gyima yε fa maa ye menli mɔɔ ɔwɔ bε avinli la amaa ɔlua zo yeahola yeanyia anyuhɔlε anzεε yeali munli.
- 2. Saa sonla biala fa ye adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ ayɛ gyima a, ɛnee ɔngile kɛ ɔlɛ adenle ɔbulu mɛla zo; ɔwɔ kɛ ɔdi ɔ gɔnwo mɔ adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ eni na ɔbɔ ye ɛbɛla kɛ mɔɔ maanle ne mɔɔ ɔwɔ nu la mɛla ne mɔ mɔɔ fale bɛnwonilile, anzondwolɛ nee ye boɛyɛlɛ ne se la.
- 3. Onle ke bedua adenlenyianle nee atianwolile ehye mo azo beye ninyene moo otietia anzee obulu bodane nee ndenle ne mo moo Maamgbole Kovele ne ehyehye edo eke la azo.

Edwekekpoke 30

Debie biala mɔɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianlɛ Nwo Nolobɔlɛ ɛhye anu la ɛngyi ɛkɛ ne ɛmmaa maanle ko, anzɛɛ menli ekpunli ko anzɛɛ sonla ko angome mɔɔ ɔmaa ye adenle ɔyɛ debie ɔsɛkye adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ne mɔ mɔɔ bɛhyehyɛ bɛdo εkɛ ne la a.